

DEN GRØNLANDSKE UNGDOMS FREMTIDSPROBLEMER

Af skoledirektør *M. Gam*

Grønland savner kapital, siger man. – Grønland har sin egen kapital, der vokser stærkt, kan man også sige. Denne kapital er den grønlandske ungdom.

Men kapitalen vil ikke være samfundsnyttig, før ungdommen gennem uddannelse, oplæring og oplysning er blevet – skal vi kalde det likvid kapital.

Det er netop nu det rette tidspunkt at tage ungdommens fremtidsmuligheder op til overvejelse. De store årgange er ved at vokse frem. De moderne produktionsforhold vil kræve uddannelse af mange flere end hidtil. Således kan man illustrere dette blot ved at nævne sømandsuddannelse.

Produktionsapparatets udbygning hører vi daglig om i denne tid. Det *er* det store spring, der med 57-millionerplanen og senere med flere millioner skal gøres. Det vil virke dybt ind på andre samfundsforhold, ikke mindst på uddannelsesområdet: skole-, håndværker-, handels-, fisker- og sømandsuddannelse.

Og hvor heldigt, at vi netop i øjeblikket på flere områder enten har fornyet uddannelsen eller er ved det eller står over for at skulle gøre det. Tilsyneladende har vi derfor endnu ikke forpasset tiden. Men tiden er inde og må udnyttes *nu!* Der er ingen tid at spille.

For de unge af i dag er det derfor en interessant og spændende tid at leve i. Deres fremtidsmuligheder skulle være meget større og mere differentierede end de var for deres forældre.

Men samtidig står mangt og meget på spring for at få fat i de unge – og ikke altid for det gode. Jeg vil derfor, inden jeg går over til fremtidsmulighederne for ungdommen, både med hensyn til uddannelse og erhverv, berøre andre særdeles vigtige forhold vedrørende ungdommen.

Der er dem, der er bange for, at spiritussen vil tage magten over de unge. Det er måske dristigt at sige det, men jeg tror, det bliver de unge, der vil tage magten over den.

Der er hos mig, der er opvokset på landet i Danmark for et halvt århundrede siden – dengang da brændevinen blomstrede til 27 øre helflasken – absolut tro på, at det også i Grønland vil lykkes at få spiritusfaren nedkæmpet. Der er vitterligt et spiritusproblem i dag, men det er der allerede talt meget om, så her skal blot bemærkes, at de unge, også ved at se forældre, bedsteforældre og andre misbruge spiritussen – er ved at komme til forståelse af dens farlighed og er begyndt at knytte hænderne og bide tænderne sammen og love sig selv aldrig at blive en slave af flasken.

Oplysning er påkrævet. På et af de områder, hvor de unge må have vejledning, det seksuelle, foreligger der nu en dobbeltsproget pjece, skrevet af landslæge Smith. Den bør læses af de unge, ikke blot som en spændende lille bog, men også som en alvorligt oplysende pjece.

Der er i det foregående kun forholdsvis løst berørt de farer og fristelser, der lurar på de unge, – lurar på at ødelægge deres sundhed, moral, viljestyrke og arbejdskraft.

Der kræves derfor en vågen ungdom for at modstå farerne. Den må gøre sig klart – og stadig erindre sig det – at en nytid, som vi er i nu, vil byde på meget nyt og ikke altid godt nyt, men fristelser, som man ikke straks kan se farligheden ved. Det er sådan, at en del af det, som ungdommen tror er fremskridt, uerfaren, som den er, i virkeligheden er det modsatte. De unge må vurdere, kritisere, tage standpunkt og gøre et valg - ikke blot løbe med.

Et af de vigtigste problemer, de unge kommer til at stå overfor og må have løst, er valget af erhverv. Det er ikke så ligetil mere. Så enkelt som i gamle dage er det ikke, for da fødtes man ind i et erhverv eller også bestemte forældre eller embedsmænd, hvad man skulle være. Der var også så få former for uddannelse at vælge imellem. I dag er der derimod temmelig mange muligheder, og de unge skal have lejlighed til at vælge. Vi må derfor have erhvervsvejledning indført i skolen.

I forbindelse med vejledning i valget af erhverv bør man foreholde de unge det betydningsfulde i, når valget er gjort, at blive ved det valgte, hvis det da ikke er det helt forkerte. Det er ikke godt at blive en „flakker“, som løber fra det ene job til det andet, – oftest jo fordi, der kan tjenes flere penge det andet sted. Unge i Grønland har det ganske som unge i Danmark og andre steder: de vil gerne tjene penge. Og det gælder det samme som i Danmark, at de gennemgående tjener for meget. De bliver derfor vænnet til at have for mange penge mellem hænderne, og det kan svie slemt til dem, den dag de skal forsørge en familie.

Man kunne derfor godt komme ind på betimeligheden af en eller anden form for tvungen opsparing for de unges vedkommende. Mon mange ville være betænkelige ved et sådant skridt?

I dag stilles der store krav til den grønlandske skoleungdom. Børnene skal lære dansk, og det er svært, men det danske sprog baner vejen frem til en bedre uddannelse. Foto: Erling Bondesen

Noget andet ville det sikkert være, om det var *tvungen uddannelse eller arbejds-tjeneste*, man ville indføre. Dette blev drøftet i landsrådet i 1958, hvor det særlige udvalg, der behandlede forslaget, dog var betænkeligt ved at gå så vidt og med rette pegede på, at man først burde se, om ikke de forventede nye erhvervsanslag ville klare problemet derved, at de trak ledig arbejdskraft til sig.

Tvang skal man naturligvis helst undgå. Men de særligt hårde levevilkår i Grønland må på den anden side ikke overses. Det kunne måske alligevel tænkes, at i givet fald og under særlige omstændigheder ville det være det rigtige og måtte

være nødvendigt med ekstraordinære forantsaltninger for at få udnyttet de muligheder, naturen ret karrigt byder på, og som samfundet *må* have udnyttet, om det ikke skal leve af bare understøttelse. Det må i hvert fald være temmelig forståeligt, at store og dyre erhvervsanlæg *skal* udnyttes, når de først er opført. Men naturligvis håber man, at tilstrømningen af unge til de planlagte nye erhvervs- og arbejdspladser vil komme af sig selv.

Men det skal nok vise sig hensigtsmæssigt med det udvalg rundt om i byerne, som samme landsrådsudvalg, der behandlede tvungen uddannelse, foreslog nedsat – et kommunalt udvalg, som skulle tage sig af ungdomsproblemerne i videste forstand. Et sådant udvalg skulle også virke som uddannelsesudvalg og være vejledende m. h. t. erhvervene og herunder undersøge, om arbejdskraft kunne overføres fra et sted med overskud til et andet, der mangler.

Er man så ikke nær ved tvungen arbejdstjeneste, ville nogle vist spørge. Vistnok, men var det nu så galt endda, om der i *sæsonen* kunne sikres arbejdskraft til de anlæg, der ikke kunne klare sig med den frivillige?

Militærtjeneste er grønlænderne endnu fritaget for, men ville en pligtig, tidsbegrænset *samfundstjeneste* ikke være formålstjenlig i stedet?

Betydningen af at blive ved det arbejde, man er begyndt på og har uddannet sig til, blev lige berørt ovenfor. I forbindelse hermed vil det være på sin plads at se på endnu et forhold, som er af interesse. Det er dette, at man hidtil har savnet *konkurrence* i Grønland. Det skyldes mangelen på veluddannede folk i alle erhvervsgræne.

I de kommende år vil der opstå en konkurrence mellem grønlændere og danske, når flere grønlændere har fået den tilstrækkelige uddannelse. Derpå vil følge en konkurrence mellem grønlændere indbyrdes, men den ligger nok ret langt ude i fremtiden. Det vil da erkendes, om ikke før, at uddannelse og eksamen *alene* ikke er tilstrækkelig til at gøre en person kvalificeret til en højere ledende stilling. Uddannelse eller eksamen er kun lige akkurat begyndelsen. Erfaring og dømmekraft er endnu ikke erhvervet. Der kræves normalt flere, ja, mange års arbejde for at erhverve sig disse for en leder ganske uundværlige egenskaber.

Og mens man endnu er ved dette spørgsmål, fristes man til her at spørge, om det nu egentlig er så sikkert, at man skulle ønske alle stillinger i Grønland overtaget af grønlændere? „Grønland for grønlændere“ lyder måske meget kvikt som slagord, men det er vist et slagord uden realitet med hensyn til, hvad der tjener Grønland bedst.

Der er grønlændere, der allerede har svaret på dette og sagt, at en passende blanding af danske og grønlændere sikkert ville være det ideelle. Det ville uden tvivl give samfundet mere styrke og smidighed. Men selvfølgelig har vi ikke nået

Foto: Chr. Vibe

Heller ikke i Grønland er man voksen, fordi man er konfirmeret. Mange af de unge kommer på efterskole og realskole, og man har nu planer klar for en videre praktisk og teoretisk uddannelse indenfor en række fag. Her ses et hold grønlandske konfirmander.

en sådan sund balance, før forholdet mellem danske og grønlandere i ledende stillinger er rykket endnu meget længere til den for grønlanderne gode side.

Iøvrigt mener jeg, at en grønlander bør afløse en dansk, når han har uddannelse, modenhed og erfaring dertil, men heller ikke før. Grønlanderne skulle i egen interesse kræve, at deres egne ikke kommer til i overordnede stillinger, før de er *mindst* lige så egnede og kvalificerede som i hvert fald gennemsnitsdanske. Nogle grønlandere kan allerede se dette. Grønlanderne bør være interesseret i så få faldninger af den slags som muligt. Den grønlander, der skal i toppen på et eller andet område, bør særlig i første omgang være en ret sikker vinder. Ellers kan tilliden til grønlandernes egnethed rokkes, set både fra deres egen og anden side. Men der er jo også dem, der siger, man skal lade grønlanderne komme til, selv om man ikke er overbevist om holdbarheden af deres egnethed. Lad der så være nittere iblandt!

Men man må ikke glemme at godskrive grønlandereren dette, at han på mange for ham nye uddannelsesområder vil være *eneren*, som i givet fald må konkurrere

med *mange* danske, – og det tilmed på områder, hvor grønlanderne ingen fortid og erfaringer har, medens danskerne har generationers bag sig. Det gælder således de tekniske fag. Det ville ligefrem være et overmenneskeligt forlangende af grønlanderne, at han konkurrencemæssigt skulle kunne klare sig i alle tilfælde under sådanne forhold. Vi kan jo blot vende spørgsmålet om og prøve at forestille os, hvem der ville klare sig bedst under de gamle eskimoiske livsvilkår – vi danske eller grønlanderne!

Grønlands befolkning vil være fordoblet i løbet af 25–30 år. Den er fordoblet i de sidste 30 år. De store årgange er ved at melde sig. Skoler, der for mindre end 10 år siden havde enkelt, har i dag dobbelt klasserække og vil om mindre end 10 år have tredobbelt. Hvis vi regner med en fordoblet befolkning i 1985, i forhold til i dag, da er antallet af skolebørn sikkert også mindst det dobbelte af det, det er i dag, og det vil sige ca. 10.000, hvilket betyder, at omtrent 1.500 går ud af skolen hvert år. Et anseeligt antal! – Hvor kan alle disse unge gå hen og blive beskæftiget?

Ifølge sagens natur kan man ikke præcist sige, hvordan samfundet ser ud til den tid, og heller ikke, hvordan skole- og andre forhold da vil være, men man kan give en oversigt over, hvordan det i dag ser ud til at ville blive om nogle år, da vi netop nu er i gang med at tilrettelægge ungdommens uddannelsesforhold.

Ser man nogle år frem i tiden, som man nu kan det i henhold til det, der er i gang, er ved at komme i gang eller tænkes sat i gang, så ser det skole- og uddannelsesmæssigt så nogenlunde pålideligt således ud med hensyn til den *årlige til- og afgang*:

Seminarieret i Godthåb 10–15, realskolen 30–40, efterskolerne, som til den tid påregnes at være forberedelsesskoler til realskolen i første række og i anden række almindelig efterskole, 60–70, husmoderskoler 30, højskolen 20–25, fiskerifagskole 20–40, tekniske skoler 50, handelsskoler 50. Studerende i Danmark: højere læreanstalter og universitetet 2–4, seminarier 4–6, gymnasier 6–8, andre skoler (telegrafister, styrmænd, maskinmestre, politi m. v.) 5–10, ialt i Danmark årlig ca. 20–25, – og alt ialt ca. 300–350, hvoraf ca. 100–125 kvinder og 200–225 mænd – altså årlig til- og afgang.

Men som Storm P. sagde det: „Det er vanskeligt at spå, især om fremtiden!“

Det er indlysende, at en betydelig del af disse uddannede grønlandere vil komme til at afløse danske. Det er iøvrigt forholdsvis det samme antal som i dag, nemlig en fjerdedel af en årgangs unge.

Men det er jo et dobbelt så stort antal som nu. De 75 %, der skal ud i produktionen, vil udgøre imellem 1000 og 1200 årlig. Er halvdelen kvinder, vil der være

5–600 mænd. Kvinderne skal vi naturligvis ikke se bort fra. De skal i hvert fald også i nogen grad med ind i produktionen, men deres deltagelse heri vil formodentlig blive tilrettelagt således, at de kun fylder de pladser, der passer for dem, i det sekundære vedrørende produktionen, hvorved så mange flere unge mænd kan frigøres til det primære, nemlig at hale fisken ind og sejle den hjem. Set på denne måde kan vi vist uden at forklejne kvinderne og uden at fortegne billedet som helhed se bort fra kvindesiden – i hvert fald i denne forbindelse. Men lad os understrege, at vi har kvinderne med under de forskellige uddannelsesformer. Den grønlandske kvinde skal have muligheden for at få enhver form for uddannelse: fra husmoder til jurist i administrationen.

Men det var de unge mænd, vi kom fra. Der bliver som sagt 5–600 at „kaste ud på markedet“ hvert år, enten som arbejdere eller erhververe. En lille del bliver fangere, færre fåreavlere, ikke så få småfiskere, en betydelig del arbejdere, men også denne arbejdergruppe vil sandsynligvis kunne holdes godt nede i årlig tilgang og totalt antal, takket være de moderne fabriks- og havneanlæg m. v.

Men et meget stort antal drenge skal altså ud i produktionen. Vel 3–400 årligt. Det åbner perspektiver!

Det vil være besætninger til en hel fiskerflåde. Der vil altså komme krav om store årlige investeringer til kuttere, eventuelt endog trawlere og andre skibe for at få forsyninger nok ind til fabrikkerne og for at få beskæftiget de mange unge. Produktionen vil øges og indtjeningsmulighederne formentlig vokse med den, forudsat eksporten kan holde trit med produktionen.

Men det forudsætter, at fisken stadig er derude, at den fanges af grønlændere og andre til det grønlandske fiskeri knyttede fiskere, at den behandles i Grønland og kan sælges i udlandet.

Det grønlandske samfund vil kun gennem alt dette kunne få fuldt udnyttet sin store, stadig voksende kapital, sin ungdom.

Hele produktionsapparatet skal være i orden, led for led, helt ud på havet, – og afsætningsmarkederne helt ud i verden!

Og kun hvis denne levende menneskekapital kan dirigeres ind, hvor den kan give gode renter eller dividende, vil udnyttelsen af den og produktionsapparatet blive fuldstændig.

For alle disse unge vil det være nyttigt at kunne dansk, for en del af dem også engelsk. Det må udvikle sig til at blive sådan, at der ikke mere er noget, der hedder dansk kontra grønlandsk. Dansk bliver det officielle sprog, forretningssproget, arbejds- og kontaktsproget. Grønlandsk dør ikke derved. Hjemmene vil holde liv i det. De grønlandske forfattere ligeledes. De grønlændere, der går imod en

sådan udvikling, går simpelthen imod deres eget folks sande interesser. Men det vil kræve indsigt, overvejelse, eftertanke og fremtidsforståelse at se dette, og det vil være noget, før de fleste vil forstå det.

For det koster for megen tid og for mange kræfter at fortsætte med at diskutere det allerede gamle sprogproblem. Vi gjorde det i den gamle, kolde gymnastiksal den første vinter, jeg var i Grønland! Det er jo vedtaget ved nyordningen, at dansk skal indføres så hurtigt, så grundigt og til så mange som muligt. Både landsråd og folketingsmænd går også helt ind derfor.

Der er nemlig andet, der er vigtigere at få drøftet i øjeblikket, og det er tilrettelæggelsen af de unges uddannelse og deres deltagelse i det, der står for: at få en mer- – for ikke at sige en storproduktion i gang, der kan blive grundlaget for det næste løft af det grønlandske samfund. Og det er nemlig sideløbende med dette produktions- og indtægtsløft, at den grundigere indførelse af et rigssprog som forretningsprog bør ske, at dansk endelig som sådant må slå igennem.

For at dokumentere, at der er hold i det, der er bygget op i det foregående, skal der nu gives en oversigt over det, der m. h. t. ungdommens uddannelse og fremtid er en realitet eller vil blive det meget snart.

Der er tilrettelagt en helt ny form for seminarieuddannelse i Godthåb. Den bygger på realeksamen med to år i Godthåb og et i Danmark. Det første hold er i Danmark i år og klarer sig godt. Realskolen i Godthåb har snart længe været en realitet med ret tilfredsstillende resultater. Der vil snart være dobbelt klasserække helt igennem. Om nogle år vil det blive aktuelt med realskoler i andre byer.

Men der er også her noget, vi skal passe på! Vi må for det første ikke slå os til ro i glæde over og tilfredshed med det, vi har. Vi skal stadig tage det op til kritisk beskuelse og eventuel revision. Og for det andet vil der altid i et så lille og isoleret samfund som her kunne føles et mærkbart savn: *konkurrence*, som allerede berørt i anden forbindelse. Og det skyldes simpelthen det, at der måske kun er een institution af en slags og een uddannet af en anden slags på et sted, ja, i hele landet. Og det kan let medføre, at man ikke er stram nok i kravene. Konkurrencementet savnes.

Vi skal med hensyn til isolertheden og det nødvendige i at være streng i kravene derfor også tænke på dansk i realskolen. Det bliver vel kun et fåtal af befolkningen, der får lært dansk til bunds, men så kan et flertal få lært det meget bedre, end tilfældet er i dag. Og skal den tanke, som Augo Lyngre fremsatte for kort tid siden i „Grønlandsposten“, at dansk er rigssproget og grønlandsk landsmålet – en tanke, som også andre grønlandere slutter sig til – gøres til virkelighed, så må alle kræfter sættes ind på at lære mange flere meget mere dansk, så det ikke blot af navn, men også af gavn kan blive rigssproget.

Det er der perspektiv i. Det er det, grønlanderne skal gøre sig klart i dag. Men dette klare perspektiv kan let blive tilstøvet og uklart og forstyrret af personlige, ærgerrige, politiske – og i visse tilfælde også idealistiske grunde.

Det store produktionsapparat, der nu lægges op til at skabe, vil kræve stor indsats fra grønlandsk side. Større fartøjer må der til, og det vil stille krav om navigations- og motorsagkyndighed. Dette har medført, at der både i Danmark og her allerede er fremsat den tanke at få et kursus i gang i 1959–60, et fiskeri- eller sømandskursus med 20 elever her i Godthåb. Der er også tanker fremme om at få oprettet et mere permanent kursus af den slags, en *fiskerifagskole*. I Norge er der flere sådanne skoler. Man kunne tænke sig det gamle seminarium i Godthåb anvendt dertil – en værdig anvendelse af den bygning, der vel af alle bygninger i Grønland har betydet mest for udviklingen indtil nyordningen.

Om andre former for uddannelse kan noteres, at der i fjor i København er nedsat et udvalg, som har til opgave at tilrettelægge hele lærlingeuddannelsen i Grønland, med et underudvalg for håndværkeruddannelse, et for handels- og kontoruddannelse, et for sømands- og fiskeriuddannelse. Der vil komme tekniske skoler, handelsskoler, sømands- eller fiskeriskoler. Der er allerede kurser i gang på det tekniske og handelsskolemæssige område. Flere former af lærlingeuddannelse vil blive henlagt til Danmark, fordi der vil være for få at oprette en praktisk-teoretisk uddannelse for i Grønland. Landbrugsskole bliver oprettet til støtte for fåreavl. Sådant ser de rent foreløbige planer for uddannelsesmuligheder i den nærmeste fremtid ud i dag.

Med hensyn til ungdomsproblemer er der endnu et område, der må berøres. Det er de unges *fritid*.

Arbejdstiden er sådan set lettest klaret: 8 timer. Men fritiden! Der er 6–8 timer i døgnet at udfylde. Fiskeren må sikkert regne med en længere arbejdstid end 8 timer og derfor en kortere fritid. Men der vil være mange unge, der skal have en lang daglig fritid anvendt.

Der er nu flere steder at gå hen i en større by i Grønland: Biograf, restauranter, dansesteder, op og ned ad vejen o. s. v. Overlader man ungdommen alene til disse former for fritidsbeskæftigelse, da svigter man den.

Hvad da? – Ja, fritidsklubber, fritidshjem, hobbyrum, læsestuer o. lign. kender vi allerede, og der bør vedblivende holdes liv i disse. Aftenskole tilbydes. Foreningslivet flourerer – måske for spredt. I hvert fald er den enkelte nok medlem af for mange foreninger og klubber. Det tager hans tid, men det „tager“ ham ikke.

Man burde koncentrere sig om noget mindre. Det bliver et overfladisk udbytte, man får ved at prøve at overkomme meget. Afholdsforeninger får flere og flere unge med, og det er glædeligt.

Spejderlivet trives – et godt tidsfordriv, og mere end det. Det er en sund bevægelse, der giver etiske værdier.

Sporten har sin store betydning. Visse sportsgrene tager sin mand, så han forstår, at tobak og spiritus må nydes med måde eller slet ikke, hvis de store resultater skal opnås.

Men i de lange, mørke vinteraftener kan sporten ikke dyrkes, og da lokker andre steder – udover de ovennævnte fritidsrum og aftenskole – med lys og varme, dans og larm. Det er de fleste af disse aftener, der skal udfyldes med andet tiltrækkende. Hjemmene må også være med her. Hvorfor skal de unge af sted hver aften? Kan hjemmene ikke holde dem hjemme blot en enkelt aften om ugen?

Dette fritidsområde har jeg kun lige rørt for ikke at få rettet en beskyldning mod mig for at have overset denne side af ungdomsproblemerne. Det offentlige har sin opmærksomhed rettet mod dette spørgsmål. Kulturråd og kulturudvalg har her en opgave og har taget den op; også fra privat side er opgaven taget op. Kommunalbestyrelsen bør medvirke til problemets løsning, eventuelt igennem det ovenfor nævnte *ungdomsudvalg*. Man må jævnlig tage formerne for fritidsbeskæftigelse op til overvejelse. Nye former er måske nødvendige for at virke som trækplastre. Enhver af sådanne fritidsbeskæftigelsesformer overlever efter en vis tid sig selv og må fornyes.

Det må naturligvis også nævnes, at der gennem radioen kan gives de unge fritidsfyld og oplysning.

Alt det, der er eller vil blive tilrettelagt for de unges uddannelse og fritidsbeskæftigelse, fritager ikke forældrene for ansvar for de helt unge, når de er fyldt 14 år og ude af skolen. Landsrådet har i sit sidste møde påpeget dette og erindret om, at myndighedsloven vil fastslå forældrenes pligt til at tage sig af de unge til de er 18 år.

Men hvis forældrene mener, de unge er meget tidligt voksne, ligger der så ikke noget gammelt eskimoisk gemt i dette? For når den store dreng i gamle dage i sin egen lille kajak begyndte at gå ud på fangst og fik sin første sæl, så var han pludselig en lille mand, en fanger, der var med til at skaffe til livets ophold, og så skulle han behandles derefter – *som en mand!*

Det var helt på sin plads og i pagt med tiden og folkets levevis og samfundsoptagelse. Det er ganske anderledes i vore dage. Der skal uddannelse, kundskaber og modenhed til nu.

*Sommer eller vinter - de unges kæreste fritidsbeskæftigelse er sport.
Her ses et af seminariets tidligere fodboldhold.*

Foto: Jørgen Lund

Der kræves flid af den grønlandske ungdom. Der vil vel endda kræves mere af unge grønlandere end af mange andre landes unge, fordi vilkårene er så hårde heroppe, hvor man lever på grænsen af menneskets eksistensmuligheder.

Det kræver virkelig en indsats, og denne er lige så sikkert betinget af den alvorligste og grundigste dygtiggørelse.

Og da ikke i mindre grad, når grønlanderne stræber efter at nå op på siden af andre folk, der har lettere vilkår, men hvor konkurrencen til gengæld er hårdere.

Det er sandelig en opgave af de allerstørste, der ligger foran Grønlands ungdom.